Kohti toimivaa ja haittoja vähentävää rahapeliongelmien palvelujärjestelmää

Kansallinen verkostotilaisuus: Päihdeasiakkaan varhainen tuki ja hoito

Matti Määttänen

28.9.2022

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos

Haittojen ehkäisy ja vähentäminen ehkäisevässä työssä ja palveluissa

Tavoite 2. Vahvistetaan rahapelihaittojen tunnistamista, puheeksiottoa ja ehkäisevien sekä tuki- ja hoitopalveluiden laatua, saatavuutta ja saavutettavuutta.

Toimenpiteet:

- Edistetään rahapelaamisen puheeksiottoa ja rahapelihaittojen tunnistamista
- Huomioidaan rahapelihaitat vahvemmin ja näkyvämmin sosiaali- ja terveydenhuollon palveluissa ja vahvistetaan osaamista
- Parannetaan palveluiden laatua, saavutettavuutta ja saatavuutta rahapelihaitoissa
- Tarjotaan pelihaittakeskuksen kautta sähköisiä palveluja ja levitetään hyviä käytäntöjä
- Kiinnitetään vertaistuki ja kokemusasiantuntijuus tuki- ja hoitopalveluihin
- Edistetään oikeutta saada hoitoa rahapeliongelmaan ja ehkäistään itsetuhoisuutta

Tavoite 3. Ehkäistään ja vähennetään rahapelihaittoja ylivelkaantumisen torjunnalla ja talousosaamisen edistämisellä sekä tuetaan veloista selviämistä.

Toimenpiteet:

- seurataan ja edistetään ylivelkaantumisen torjuntaan liittyviä toimia
- Edistetään rahapelaamiseen liittyvästä velkaantumisesta selviämistä ja taloudellista toipumista
- Edistetään rahapelihaittojen ehkäisyä talousosaamisen näkökulmasta

Rahapelipoliittinen ohjelma

Miksi puheeksiotto ja varhainen tunnistaminen on tärkeää?

- Sote-alan ammattilaiset kohtaavat työssään todennäköisesti henkilöitä, joilla on rahapeliongelma ja heidän läheisiään.
- Liitännäisoireet: alkoholi, tupakka, mielenterveysongelmat (masennus), yksinäisyys, kohonnut itsemurhariski
- Rahapeliongelma jää usein muiden ongelmien varjoon (”hidden addiction”) eikä sitä oteta palveluissa useinkaan puheeksi.
- Hoitoon hakeutuu vain 10-20%.
- Rahapeliongelmaan liittyy häpeää ja hoitoon hakeudutaan viiveellä, minkä vuoksi haitat ovat hoitoon hakeutuessa usein jo vakavia.
- Varhaisella tunnistamisella voidaan estää vakavampien ongelmien synty.
- Puheeksiotto on merkityksellistä silloinkin, kun asia ei sillä kerralla johda sen enempään.

AvoHilmo – Terveydenhuollon toimenpidekoodit

- IHA14: Rahapeliongelman strukturoitu kartoitus: 689 kirjausta aikavälillä 2019-8/2022 (vrt. 11303 kpl alkoholin ongelmakäytön strukturoituja kartoituksia)
- Rahapeliongelman kartoituksen kirjaukset tehty 70-prosenttisesti yhdessä maakunnassa = kertovat enemmän tämän maakunnan palvelurakenteista kuin valtakunnallisesta tilanteesta

→ Kaikilla alueilla on mahdollista saada tätä tietoa, jos kirjaamista edistetään!

- Rahapeliongelman kartoituksista 40 % on kirjattu päihdetyöhön ja 60 % mielenterveystyöhön
  - Vrt. Alkoholin ongelmakäytön strukturoiduista kirjauksista yli puolet kirjattu avosairaanhoitoon, ja noin 13 % päihdetyöhön ja 7 % mielenterveystyöhön

  → Hyvä, että rahapeliongelman strukturoitua kartoitusta tehdään päihde- ja mielenterveystyössä, mutta tavoitteena että rahapeliongelma otettaisiin puheeksi ja tunnistettaisiin laajasti sosiaali- ja terveyspalveluissa

Palvelujärjestelmä ja rahapeliongelman hoito 1/2

- Kuntien, vuodesta 2023 lähtien hyvinvointialueiden, vastuulla on järjestää rahapeliriippuvuuden hoitopalvelut osana muuta sosiaali- ja terveydenhuoltoa
- Rahapeliriippuvuudesta toipuminen vaatii usein monen tyyppisiä tuki- ja palvelumuotoja. Päihde- ja riippuvuustyössä järjestöillä onkin merkittävä rooli julkisen sektorin rinnalla ja sitä täydentäen esimerkiksi ensivaiheen avun ja tuen tai vertaistuen tarjoajina.
- Rahapeliongelmaa ja rahapeliriippuvuutta hoidetaan tyypillisesti päihde- ja mielenterveyspalveluissa avohoitona ja laitoskuntoutuksena – Pitäisikö hoidon näkyvyyttä pyrkiä lisäämään? Löytääkö asiakkaat palvelut?
- Vuodelle 2023 suuria muutoksia – hyvinvointialueet ja päihdehuoltolain liittäminen sosiaalihuolto- ja terveydenhuoltolakeihin
- HE: Sekä sosiaalihuoltolakiin että terveydenhuoltolakiin ehdotetaan lisättäväksi päihteiden ongelmakäytön ja päihdehäiriöiden lisäksi muu riippuvuuskäyttäytyminen

Palvelujärjestelmä ja rahapeliongelman hoito 2/2

- Kuntakysely 2020: Rahapeliongelmaa tyypillisesti hoidetaan avohoidossa yksilökäynteinä, läheisen yksilökäynteinä ja perhekäynteinä.
- Rahapeliongelmaan on riittävästi kunnassa hoitoa tarjolla 58% kuntien mielestä. 37% kunnista vastannut että hoitoa ei ole riittävästi
- Yli 90 % kunnista kertoo, että rahapeliongelman avohoitoa ja –kuntoutusta on tarjolla (Kuntakyselyt 2020 & 2022)
  - On tunnistettu, että hoitoa on oltava tarjolla, mutta emme tiedä onko se saavutettavaa ja laadukasta
  - 90 % kunnista myös vastannut, että työntekijät tarvitsevat lisää osaamista rahapeliongelman hoitoon
- Laitosmuotoista hoitoa ja kuntoutusta tarjoaa ainakin 17 yksikköä Suomessa, ja yli 60 % kunnista kertoo sen olevan saatavilla asukkaille
- Päihde- ja mielenterveyspalvelujen integraatio etenee: mikä rahapeliongelman hoidon paikka? Väliinputoaja?

Rahapeliongelmaan on riittävästi kunnassa hoitoa tarjolla (n=148; Kuntakysely 2020)

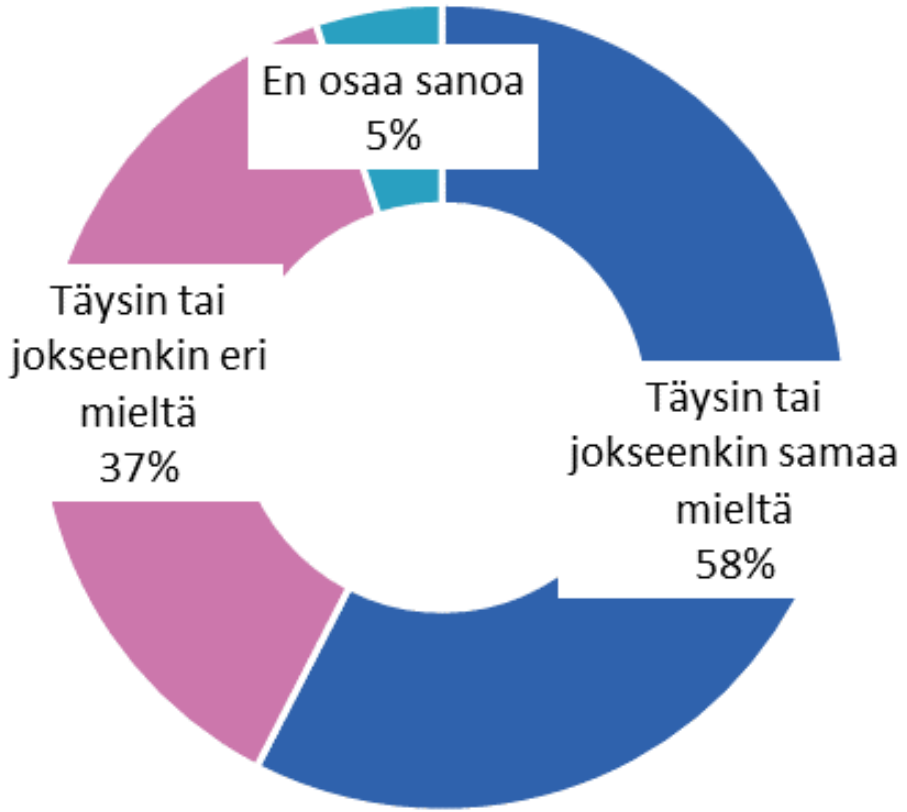

Lopuksi

- **Vahvistetaan rahapelihaittojen tunnistamista, puheeksiottoa ja ehkäisevien sekä tuki- ja hoitopalveluiden laatua, saatavuutta ja saavutettavuutta**

  - Edistetään rahapelaamisen puheeksiottoa ja rahapelihaittojen tunnistamista
  - Huomioidaan rahapelihaitat vahvemmin ja näkyvämmin sosiaali- ja terveydenhuollon palveluissa ja vahvistetaan osaamista
  - Parannetaan palveluiden laatua, saavutettavuutta ja saatavuutta rahapelihaitoissa
  - Tarjotaan pelihaittakeskuksen kautta sähköisiä palveluja ja levitetään hyviä käytäntöjä
  - Kiinnitetään vertaistuki ja kokemusasiantuntijuus tuki- ja hoitopalveluihin
  - Edistetään oikeutta saada hoitoa rahapeliongelmaan ja ehkäistään itsetuhoisuutta

- Tukena kehittämistyössä: THL, Aluetuki ja Peliklinikka 2023, Pelihaittakeskus 2024 →

Rahapelipoliittinen ohjelma & ehkäisevää työtä ja palveluita koskeva työpaja

- Rahapelipoliittisen ohjelman toimeenpanon suunnittelu on hyvässä vauhdissa. Kesäkuun kick off -tilaisuudessa tiedotimme ehkäisevää työtä ja palveluita koskevasta työpajasta, joka järjestetään **torstaina 6.10.2022** Teams-tilaisuutena.
- Tilaisuus on jaettu kahteen osaan:
- Aamupäivä: Ehkäisevä työ ja talousosaamisen edistäminen **klo 9.00-11.00**
- Iltapäivä: Tuki, hoito ja ylivelkaantumisen torjunta klo **11:45-14:00**

- Työpajassa hyödynnetään howspace-työtilaa työryhmätyöskentelyssä. Ohjelma sekä linkit Teamsiin ja howspaceen lähetetään ilmoittautuneille hyvissä ajoin ennen tilaisuutta. Saat ilmoittauduttuasi myös ennakkotehtävän työpajaan valmistautumiseksi.

- Ilmoittaudu tilaisuuteen **viimeistään maanantaina 3.10.2022 klo 16.00!** Ilmoittautumislinkki keskustelussa ja sitä saa jakaa eteenpäin.

Lähteet:
Puheeksiotto ja esiintyvyys – Heidi Ruohio
Kuntakysely ja kuviot – Maria Heiskanen

Kiitos!